

Vascellum pratense 15 16 24 42; Verpa conica 1; Volvariella speciosa 6 11.

Vuilleminia comedens 3 10 19 27 29 34 39 40 41 48 42 55.

Xerocomus badius 15 16 18 19 20 22 23 25 26 27 28 29 32 33 35 36; Xerocomus chrysenteron ss. lat. 11 29 35 36 37; Xerocomus chrysenteron ss. str. 14 16 19 25 27 28 34; Xerocomus parasiticus 19 26 29; Xerocomus porosporus 18; Xerocomus subtomentosus 15 22 37; Xylaria carpophila 5 11 14 33 34 53; Xylaria hypoxylon 5 6 11 15 16 18 19 25 27 29 30 31 32 34 36 39 40 41 47 48 51 52 53 54; Xylaria longipes 5 6 7 11 14 18 27 34 39 47 52; Xylaria oxyacanthae 1 2 4; Xylaria polymorpha 5 7 11 14 16 17 19 23 25 26 27 31 32 34 37 40 41 47.

Coolia 31 (4) oktober 1988

DE DETERMINATIEDAG VAN 28 MEI J.L. EEN VERSLAG

NICO en MARJO DAM, *Korenveld 10, 6641 SH Beuningen*

SUMMARY

An impression is given of the one-day course on how to deal with determination keys, organised by the Dutch Mycological Society on May 28, 1988.

De in mei 1987 georganiseerde Beschrijvingsdag kreeg dit jaar een vervolg: de Determinatiedag. Het programma hiervan omvatte onder meer een algemene inleiding over het maken van determineersleutels, een beknopt overzicht van de bestaande typen sleutels en de moeilijkheden die het gebruik ervan kan opleveren, alsmede gelegenheid om te oefenen met verschillende typen determineersleutels en te proberen zelf een sleutel te maken. Er was ongeveer een dozijn leden van onze vereniging aanwezig om dit programma mee te maken en geen daarvan lijkt er spijt van te hebben gehad. We zullen hier proberen een indruk te geven van het gebodene.

Het programma werd geopend door Thom Kuyper met een inleiding over de te onderscheiden typen determineersleutels. In de begintijd van de mycologie was het gebruikelijk, een paddestoel te determineren door hem te vergelijken met bestaande beschrijvingen. Hoewel deze methode veel werk vergt, heeft ze natuurlijk het voordeel dat je naar alle kenmerken van de paddestoel tegelijk kijkt. In een sleutel daarentegen word je stapsgewijs naar de uiteindelijke determinatie geleid, waarbij in iedere stap naar (meestal) slechts één kenmerk wordt gekeken.

Er zijn twee typen determineersleutels te onderscheiden: analytische en synoptische. Een (goede) analytische sleutel stelt de gebruiker steeds voor een keuze tussen twee elkaar uitsluitende alternatieven; ieder alternatief leidt naar een volgende keuzemogelijkheid en uiteindelijk tot een naam. De analytische sleutel kent twee vormen: de z.g. accolade-sleutel (de alternatieven per keuzemogelijkheid staan bij elkaar en verwijzen m.b.v. nummers naar de volgende keuze; bijv. Moser (1983) en de zgn. inspringende sleutel (per alternatief worden eerst de daaropvolgende keuzemogelijkheden afgewerkt; bijv. Kuyper (1986)). De synoptische sleu-

tel daarentegen bestaat uit een lijst met kenmerken, waarin bij ieder kenmerk de soorten staan genoemd die dat kenmerk bezitten (bijv. Korf, 1972). De bedoeling is dat je door steeds verdergaande eliminatie uiteindelijk één soort overhoudt, die alle kenmerken van de eigen collectie bezit. Het belangrijkste verschil zit hem in de keuze van de voor de determinatie te gebruiken kenmerken; in het geval van de analytische sleutel worden deze door de sleutelmaker bepaald, in het geval van de synoptische sleutel kun je ze zelf kiezen. Synoptische sleutels zijn daardoor vooral handig om soorten met opvallende kenmerken snel uit te sleutelen (bijv. Kuyper 1986, Noordeloos 1981, Barkman, 1969) of wanneer je met incompleet materiaal zit. Een onvoorzichtig geplukte *Conocybe* (diegenen die bij de beschrijvingsdag van vorig jaar zijn geweest, weten dat je een *Conocyben* óóit plukt, maar uitsteekt, i.v.m. de cystiden op de steel) is met een analytische sleutel à la Moser niet te determineren. Anders dan een (goede) analytische sleutel levert een synoptische sleutel echter niet altijd een eenduidige uitkomst.

Na deze inleiding kregen we de gelegenheid zelf determinatiesleutels voor een paar groepen in elkaar te sleutelen. Het principe is eenvoudig. Aan de hand van de "*Tien Geboden van de Sleutelmaker*" en een tabel waarin de kenmerken van alle soorten die je in je sleutel wilt betrekken overzichtelijk staan gerangschikt, kun je door gerichte vragen te stellen de groep in steeds kleinere stukken splitsen tot je uiteindelijk de afzonderlijke soorten overhoudt.

In de praktijk werk je natuurlijk het meest met door anderen gemaakte sleutels. Een "Inleiding over bestaande determinatiewerken, valkuilen, voetangels en klemmen" verschaft Else Vellinga. Ze verdeelde de oorzaken van problemen bij het determineren van een paddestoel in drie groepen, nl. de sleutel, de gebruiker van de sleutel en de paddestoel. Problemen met de sleutel ontstaan vooral als de auteur ervan zich niet aan de "*Tien Geboden*" houdt of wanneer er in de sleutel andere kenmerken aan de paddestoel worden toegeschreven dan in de beschrijving. De gebruiker van de sleutel dient die sleutel natuurlijk goed te lezen en zijn paddestoel goed te bekijken. Daarnaast dient hij ook nog te begrijpen wat de sleutelmaker bedoelt met zijn uitspraken. Voorbeelden die ons nog wel eens moeilijkheden opleveren zijn de "ronde" sporen van Moser (waarmee ook breed elliptische bedoeld blijken te worden) en het onderscheid tussen utriforme en lageniforme pleurocystiden bij Kits van Waveren (1985), om nog maar te zwijgen van de vele tientallen verschillende kleuren bruin die er in omloop schijnen te zijn. En hij moet erop bedacht zijn dat de variabiliteit van een soort vaak groter is dan die waarmee in de sleutel rekening wordt gehouden. De paddestoel zelf, tenslotte, is natuurlijk niet van het bestaan van de sleutel op de hoogte en kan naar hartelust afwijken van het beeld dat wij ervan hebben.

De volgende tips zouden een aantal problemen bij het gebruik van een determinersleutel goeddeels kunnen voorkomen:

- 1 - neem compleet en goed verzameld materiaal
- 2 - gebruik meerdere (geschikte) sleutels
- 3 - lees goed (let vooral op de woordjes 'of' en 'en')

4 - blijf doorzetten

5 - vergelijk uiteindelijk je collectie **altijd** met een complete beschrijving en/of afbeelding uit de literatuur.

Vanuit de klas werden hierop nog twee aanvullingen naar voren gebracht:

6 - zet altijd een sporee in

7 - blijf vooral kalm.

De waarde van deze tips kon onmiddellijk beoordeeld worden door te proberen aan de hand van bestaande beschrijvingen een aantal soorten paddestoelen te determineren. Helaas was er als gevolg van de afgelopen paar weken met droog en warm weer geen vers materiaal aanwezig, zodat met uitsluitend verbale beschrijvingen moest worden gewerkt. Wel waren verschillende sleutels aanwezig, zodat een aantal typen vergeleken kon worden. Een goede indruk van het gemak dat je van een typografisch goed opgebouwde sleutel kunt hebben kregen we door het vergelijken van de *Helvella*-sleutels uit Maas-Geesteranus (1967) en Häffner (1987). Hoewel laatstgenoemde op grond van compleetheid en nauwkeurigheid beslist de voorkeur heeft, is de sleutel van Maas-Geesteranus véél overzichtelijker en handiger in het gebruik. Hopelijk hebben alle afwezigen van deze dag inmiddels de (terechte) indruk iets gemist te hebben.

Wij willen tenslotte de organisatoren, C. Bas, L. Jalink, Th. Kuyper, M. Nauta, Ch. Noordeloos en E. Vellinga, bedanken voor het interessante programma en M. Veerkamp voor de taart.

LITERATUUR

Barkman, J.J. (1969). Het Geslacht *Galerina* in Nederland. *Coolia* 14(3).

Häffner, J. (1987). Die Gattung *Helvella*. *Beih. z. Mykologie* 7: 1-165.

Kits van Waveren, E. (1985). The Dutch, French and British species of *Psathyrella*. *Persoonia*, Suppl. 2.

Korf, R.P. (1972). Synoptic key to the genera of the Pezizales. *Mycologia* 64: 937-994.

Kuyper, Th. W. (1986). A Revision of the genus *Inocybe* in Europe. *Persoonia*, Suppl. 3.

Maas-Geesteranus, R.A. (1967). De Fungi van Nederland II, Pezizales I. *Wetensch. meded. K.N.N.V.* 69.

Moser, M. (1983). Die Röhrlinge und Blätterpilze. *Kleine Kryptogamenflora* IIb/2, 4e Aufl. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart.

Noordeloos, M.E. (1981). *Entoloma* subgenera *Entoloma* and *Allocybe* in the Netherlands and adjacent regions with a reconnaissance of their remaining taxa in Europe. *Persoonia* 11: 153-256.